

Copyright by Bader

1649

עיתונינו

C*

דברם אהבים

על: השליח הצפורה, המנהל מחוקי הדת העברית, חבצלת והצבי.

ס ש ט

These images are from the collection of the Library of the Jewish Theological Seminary (JTS). JTS holds the copyrights to these images. The images may be downloaded or printed by individuals for personal use only, but may not be quoted or reproduced in any publication without the prior permission of JTS.

גרייטם באדר הכהן

לבוב תרנו

(הוצאה בהסמך, אינה הסכמת סדר הטייטל)

EINIGE WORTE

ÜBER DIE HEBRÄISCHE PRESSE

VON

GUSTAV BADER.

KRAKAU

Druck von Josef Fischer. — Verlag v. Eisig Gräber, Jaroslau.

1895.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היים תש"ע

אחד מראשי הקטנים, שיש להתרבות החדשה בעולמה, היא העתונות. —
היא אבן בהן לדעת מצב השכלתו של כל עם ומעלות רוחו; היא הד קול
המתחשבות וההרגשות, אשר יחשבו בני האדם וירגישו חדשות לבקרים;
טובי הסופרים נותנים את כחם לה, השפעתה רבה בכל סקצונו ובכל ענינו,
למוצא שפתיה ייחלו גדולים ואדירים ובעל-יכולת תופכים בימניה, ובה
התאזרה העתונות בקרב כל העמים המתקנים עד כי אי אפשר לכל אומה
ולשון לעמוד בלעדה. אעפ"כ קטן מאד הערך הספרותי אשר להעתונות
בכל השפות האירופיות, רוב מאמריה נפסלים ברובה ואף שונו של חלקה
היפה אוכר בין לילה גם ערך סופרי העתונים עומד למטה מערכם של
הסופרים האחרים ואין מונים את העתונים בכלל הספרות.

לא כן אצלנו! העתונות תקה חלק בראש ספרותנו והיא — בלי
כל הפרזה — אחד העמודים הראשים שהספרות נשענת עליהם; כבוד
סופרי העתונים הוא כבוד כל הסופרים האחרים ווערך דבריהם ישאר
לימים כבירים, ובכיון דל חלק עתונותנו, דעת הקהל לא תשפיע על
העתונים והעתונים לא ישפיעו על דעת הקהל; עתוננו אינם כלי-מבטא
למפלגות ידועות, אלא כל אחד מהם הוא, רשות הוחרג לעורכו, העושה
בו כל מה שלבו הפין; רוב סופרי עתוננו ועוזריהם הנם נערים שלא נתבשלו
כל צרכם, אשר קראו שנים שדשה ספרי השכלה וירכדו והשתמש במליצות
כהיק, — לפיכך ירד הכנס והנפש היפה תקוץ כס... אבל הקוראים העברים
אינם משגיחים בתוכן אלא בסגנון הרישון, הם הפצים לדעת כיצד יתאר
הכותב את הענין ובאיו מליצות ישתמש בדבריו והמדה הזאת השתרשה
כה בקרבנו עד כי אחד מסופרינו המפרסמים לא בוש להגיד, כי „אחת היא
בעיניו, אם פלוני הסופר הוא מקנאי ההשכלה או ממורדני אור, ובלבד
שיכתוב יפהי.”¹

¹ (על „ספר זכרון” לסופרי ישראל החיים (ווארשא תרמ"ט) ובעל „דור הבני וספרו”
(ווארשא תתנ"ה) חלקי כבוד לסופרי העתונים, ויספרו את תודותיהם ומפעליהם בתוך תולדות
שאר הסופרים...)

² „המרוץ” בליון 100 לשנת תרנ"ג

מזכרת נצה

הנשטת יודיד נפשי וקירי וחביבני המשכיל המפאר

במיד ישלום בן אריה זאב רוזנברג ז"ל

(נולד י"ב מרחשון תרכ"ד בטרנופול, נפטר י"ט אדר תרנ"ה בקראקא).

מאת רעו ואוהבו, המתאבל עליו כל עוד נשמתו בו.

1919

„הצפירה“ מ"ע סדני, מדעי וספרותי, י"ל סדני וים בוטני ע"י חו"ס ונ"ס בווארשא.

למרות חפצי אי אפשר לי לסמן את מנמת העתון הזה בדיוק. בהיות רוח נ"ס שפוכה עליו הוא מסביר פנים לכאן ולכאן, כי כך דרכו של נ"ס ופתוך א"ל פ"י מאמריו אשר כתב בהצפירה, לא זכנו לשמוע מפיו דברים ברורים, למען נדע אנה פניו מועדות, אלא שהוא בא תמיד בעב הענן של מליצות ריקות, מתפרסף בהשתלשלות הלאמים וחקי התפתחותם והשתלמותם, להראות כי „הלאמיות“ בכלל בהבל, יסודה, ואעפ"כ יש זכות הקיום ללאמיות ישראל, אלא שהתכה לציון הוא אך לטובה, ואעפ"כ נאה לו יהודי להיות חובב-ציון, אך החבה הזאת צריכה להיות במדה ידועה ולאמר: „שלא תניע עד הכיום, כי, אטו כולי עלמא לאו תויצ ניהו“ — והרות הזאת (לדבר דברים שיכולים להדרש במ"ש פנים) תנשב בתזקה מתוך „הצפירה“, מפני שהנים הוא ראש סופריה; הוא כותב „דברי הויזים“, מאמרים „מעניני דיומא“ (לפנים); „קצופה לבית ישראל“ או „על המצפה“, הוא כותב „בקרת ספרים“ ויש אשר ותגנב גם אל תוך „דרי מטה“ וכותב עלונים. — זאת ועוד, כי מסורה ב"ש „הצפירה“ לכתוב דוקא ההפך מטה שיכתוב „המליין“. היו ימים שהיה „המליין“ מטיף בהשכלה, אז היתה „הצפירה“ ערוכה ברות הסידות; בעת יאיר „המליין“ את פניו לאדוקים, תתאמן „הצפירה“ להכעיסם והזים כותב את מאמריו על „גם הנכה“; „המליין“ יתכב את ציון, מובן מאליו כי „הצפירה“ צריכה לתכב את ארגוני טינה; „אתה העם“ כותב ב„המליין“ ע"ד „או צר היה דות“, טבע הענין מחיב כי עורך „הצפירה“ יתנגד לו... ועוד הרבה כאלה. והמנהג הזה הכה שרשיו במערכת „הצפירה“, עד כי למדו ממנה גם סופרי „המליין“ והנם יוצאים לפעמים להתנגד לדעת „הצפירה“ בלי כל סבה נכונה, אלא מפני שהצפירה הגתה את הדעה ההיא.

מלבד מאמרי הנים פעמים מאד בהצפירה המאמרים הראוים להקרא ובחלקה הפוליטוני שוררת עניות גדולה. רב עלוני הניין ראוים לצור על פי צלוהית, מפני עניניהם הצנומים והשדופים, ואם יקרה לעתים רחוקות, כי יחדש דבר-מה בעלונו, יש לדעת מראש כי נלקה בחסר טעם וריח... והנים מסלסל בסגנונו יתר מדי וכל דבריו אמורים ברחבה ומפני שהוא רוצה לכפל את הענין במלות שונות, ע"כ הוא כותב לפעמים דברים שאין להם שחר, כמו שכתב ברצותו לתאר את הבלבולים האחרונים

מודיע בהמליין חדשות אשר נעשו בווינא, כרוסניה ובאמירוקה, והוא שכתב באחת מקורספונדנציותיו לאמר: „כמיס האלה ערך ד"ר בלאך מכתב אל שר-המשפטים היושב בסטאניסלוי“ ועוד דברים כאלה, המראים את „ודעותיו“ בענינים שהוא כותב עליהם. זאת ועוד, כי היה „הסופר“ הזה רגיל לקחת את הפרק „חנין לארצנו“ אשר בהמליין ולתתו טלה במלה אל „מחוקקי הדת“ בשם „מן המצפה“ ולקחת את החדשות הנמצאות במח"ה ולתתן להמליין בשם קורספונדנציה מקראקא, ע"כ יש אשר לשנו במח"ה היתה צחה נקיה ולשנו בהמליין מגמגמת ומלאה שגיאות...

"המליין". מכתב-עתי (יומי) מגיד ליעקב כל דבר הנוגע ליהודים כפרט ועיני מדינה ומדע ככלל. נערך ע"י ליאון רבינוביץ בפטרבורג.

העתון הזה הוא הנכבד שבעתונותינו גם כתכנו וגם ברצינות דבריו. אך תחת שהיתה תעודתו לפנים להיות מליין, בין האמונה וההשכלה, היה עתה למליין, בין המאמרים והמשכילים ומקום מאמרי ליליענבלום, יליג והדומים להם (בימי מלחמת ההשכלה), אשר הרעישו בשעתם את כל עולמנו, יקחו עתה מאמרים צנומים ודלי-הרעיון, אשר מגמתם מרפרפת ואין בהם רוח היים (מלבד איזה מאמרי העורך). סבת הדבר אינה תלויה בחלופי הדעות, שבאו לרגלי העת החדשה, אלא בחלופי המונחים על העריכה, כי עורך, המליין לא ראה את מלחמת ההשכלה: לבו ראה אמנם הרבה חכמה ודעה, אך הוא נתגדל בבית הורים סבלנים ולא נדרף על השכלתו, ע"כ הוא עושה את עתונו למין פלגים, ברצונו לצאת ידי חובתו לכל הדעות. — הדבר הזה כשהוא לעצמו ירבה אמנם את מספר החתומים ואולי גם את הכנסות, חובבי ציון, שהמליין להם לפה, אבל הוא יפריע את הפצת ההשכלה בקרב העם...

בעת כתיבי את הדברים האלה מונחים לפני יותר מארבע מאות גליונות, המליין ואני מעלעל בהם ומתבונן אל תכנם. והנה אני רואה, כי אף אם בא העתון הזה ליד כר רבינוביץ בעדנא דרתחא, בעת שהיו כל הלבבות נגרשים בסערת, מעשה בן-יהודה, בכיו לא היתה תנועת היים בחלקו הפובליציסטי עד שבאו מאמרי קלוזנר על סמולנסקי ועד שהביא העורך שני שירים מעובן יליג. אח"כ החלו לבא מאמרים ראויים לקריאה, מהם הצטינו לטובה: מאמרי יהליל, שפיר, לודוויפאך, בן-הוד, שמואל ווינער, צחק רחלין, אי"ש לבית יחזקאל, ליטניסקי, סלוצקי, קלוזנר ושערשעווסקי. בחלק העלונים הצטינו הסופרים: יהושע אייזענשטאדט, בן-אביגדור, ר' קרוב, הקורא הנכבד, טביוב, לעווינסקי ובספורו, מעל סכסה האניה, זינגר (בספורו, דבר כל הזקן), אלעזר שולמאן ובאיזה מזכרונותיו, ד"ר אייזשטאדט ופרילוצקי¹. לעמית בן גרועים מאד ספורי יכנהיו ומרגליות, בקרותיו של אברהם זינגר, שירי זלמן אשכנזי ורב חלק הקורספונדנציות².

¹ בימים האחרונים החל להופיע בתור הוספה להמליין אחד מספורי לעהמאן בתרגום מבש"ן, וזאת אשר כתבה הרודקציה בשבט החעתקה הזאת: "בתוכ כטוב טעם ודעה ובסגנון גפלא, אשר יוכל להיות למופת בעשרות שפתו וספוגותה, סגנון המחוב רבים מהמתאוננים על עניות שפתנו". — בהיות הספור כלו ביד, אישוב לדבר בן, להראות עד כמה הפריזה מערכת "המליין" בשבתו ואת הלחץ אשר נלחץ המתרגם בכל פרק ובכל עמוד. —

² בחלק הקורספונדנציות אנהנו מוצאים הרבה דברים חסרי טעם וריה וכתובים בשפה מגמגמת, שהוא למטה מכל בקרת, כן יכולים אנהנו למצא: אחד הקורספונדנטים מקונן על מות הצדיק מבעלו ומפלוג בשבתו והשני מתאונן על קטענות עשירי עירו לדברים שבצדקה ופורנותם לעבודת אלוילים, כלומר בנתנות פדיונות לרבים ועוד הפכים כאלה. — היים אונגר מקראקא

ביומו, ע"כ נאלצים להביא מכל הבא בידם. אך בעתונותנו אנו נמצא ההפך מזה, כי אם נמצא עוד בעתונותנו היומים איזה מאמרים ראויים לקריאה, אך לחנם נבקש כאלה בעתונותנו השבועיים (מלבד, הצבי).

המניד, העתון הראשון בשפת עבר, נפל פלאים והוא מלא שיחות ילדים וענינים ריקים¹. מרבית הדעותיו כוללות תהלות ותשבחות לעורכו בגלל פעלותיו הטובות לעמו ולשפתו (כמו: מסירת, הרבי אקרטמן, שהתפאר בה בגליונות אחדים וכדומה), דרשותיו בחברת, שפת אמת² (אשר לא יגלה את מקורן) וכי עמד בראש חברת, דורשי ציון בביאליסטאק יחד את הריש טוהליבר (הרוצה לשקר ירחיק עדותו). אך אחת מתהלותיו הראשיות תביאני תמיד ליד גחוק והיא כי מדי יכתוב לאחד העתונים האשכנזים, הוא מסהר להודיע את הדבר הזה בהמגיד, למען ידע כל ישראל, מדין ועד באר שבעי את הפלא הגדול, כי עורך עתון עברי ידע לכתוב טורים אחדים בשפת אשכנז.

במאמרו הראשון הבטיח העורך, כי הרעיון הלאומי והברו רעיון ישוב אי יהיו ראשי עניני המגיד, אך יותר שלא יקים את הבטחתו זאת עוד ישתדל לשום מכשולים על דרך התפתחות, שני הרעיונות היקרים האלה ולהפריע את התקדמותם בגליציה³. מנהיגי, חבת ציון באוסטריה אינם מוצאים הן בעיניהם, כי כן דרכו להתנגד לכל מעשה, שהוא לא יעמוד בראשו, לפיכך הוא נלחם אתם בשנאה כבושה ומשליח בם את עוזריו יצחק אבן ושמואל הכהן שפירא. הראשון יקנא קנאת ההסידות ומוצא מגרעת בחויצ, שיש בהם גם אנשים הפשים בדעותיהם. והשני הנהו לבלר הדיוט, היוצא במחול על כל החתונות, פרסתק הכותב לכל העתונים באין לו כל תכלית אחרת, כי לא לראות את שמו נדפס בכל מקום. ועורך, המגיד בכבודו ובעצמו לא הוה עוד את דעתו ברור בחבת ציון ובכל פעם שהוא בא לדבר בענין הזה הוא, מגלה טפח ומכסה טפחים, מראה פנים לכאן ולכאן ומבטיח לשוב ולכתוב עוד, בקרוב³. כן הבטיח זה פעמים ליסד חברה חדשה להפצת חבת ציון בגליציה לפי שטתו, אבל עד השעה הזאת,

¹ כמו: "פורים סרנוסה", "הרבי משקלוב"; "מאמרי" מענדראהאווטש מסטריא, הודיע את כל הנעשה לפני ולפנים באמירוקה; מאמרי ד"ר פרודלנדר מדעע ש, הודיע את אשר יעשה בכל חלקי התבל ואף בכות-הנשים של התונר; "שירו" איצו פערנהאף; "מכתמי" סו"ה ושמואל בן אחיו ועוד כאלה. מלבד שנים שלשה מאמרים ראשים, שהיו ראויים לקריאה, איזה מאמרי מדע — שמהם יצטין המאמר "קדמוניות קראקא" לזועטשטיין, — ואחד מעלונים "אביאסף".

² המתבולל היהודי וייליהלם פעלדמאן כתב במחברתו "Asymilatorzy, syoniści i polacy" (קראקא תרנ"ג) לאמר: "על התנועה הציונית יתחשב גם העתון הלאומי, המגיד", אשר החל זה מקרוב לצאת בקראקא" (צד 138). על הדברים האלה ענה בעל, "המגיד" (שנה שניה גליון ב'), כי ה' פעלדמאן השופך בזה על הרעיון הלאומי, "לא נקה גם את המגיד". ואני לא אדע במה פגע בכבודו, וכי זו היא לו פחיתות הכבוד, כי חשדהו פעלדמאן (במה שאין בו) כי עתוננו הנהו לאומי ויתחשב על התנועה הציונית? ...

³ כנראה יחפזין פוכס לחקות בזה את מעשי סוקולוב, ע"כ כתובים מאמרו בענין הזה ברוב, "הצמירה" ולפעמים גם בלשונה ממש.

בתוגרמה: ארץ סוריא היתה לבטת המחזה, למערכה גדולה ולמראות הצובאותי או: כוס היונה המשכרת כל הארץ. בבקרת הניס על המצפה שחק על סגנון יקותיאל בערמאן ועל השמות שהמציא למושגי העת החדשה בספורו, היתומים, והניס כי יאבה לתרגם עברית את השם "מאנאווער" יאמר: לערוך מלחמה בשלום למראית עין, וליתר באור הוא מציג גם את המלה "מאנאווער" בין שני חצאי-לבנה, ודרכו זה יזכירני מנהג העתון, עברי אנכי, שכתב: הדברים אשר דבר המלך ממרום כסאו (טהראנרעדע) ועוד כאלה¹). הניס כבואו לדבר על סמולנסקין, יאמר: שתים שלש מלים של רפאפורט וקראכמאל מכילות יותר משלשה ספרים של סמולנסקין, והמשפט הזה יצדק על הניס בעצמו, כי מה שהוא כותב בעשרה מאמרים ארוכים ורחבים וכל סופר הגון להגיד בשתים שלש מלים.

בטרם אכלה את דברי על "הצפירה", אעבור בסקירה אחת על כל המאמרים הגנובים, אשר מצאתי באחדים מגליונות העתון הזה, שהיו לפני עיני: א) המאמר, הפותח פה לאלם ולהרשים בינה, כולל תולדות ר"י פיריירא (גליונות 171—172 לשנת תרנ"ב), לקוח מהעתון, הנשרי (גליון כ"ג לשנת תרכ"ה) מתוך המאמר, תולדות ר"י פיריירא, מאת א"ל פיהרער, ולא הסתפק סופר המאמר בהצפירה בגנבת גוף התולדה, הוסיף עוד מבוא לה והמבוא לקוח במלה מהמאמר, פה לאלם, שהיה נדפס כבר בהצפירה בשם העורך (גליון נ"ז לשנת תרמ"ז). ב) המאמר, דרכי החכמים (גליון 121 לשנת תרנ"ג) לקוח במלה מהמאמר, שלש עשרה מדות מאת א"ל פיהרער (הנשר תרכ"ה גליון י"ח). ג) המאמר, רשות למוסף יהיב מאת הראב"ע (גליון 199 לשנת תרנ"ג) לקוח מהנשר (גליון ל"ה לש' תרכ"ה). ד) המאמר, בתפוצות ישראל (גליון 207 לש' תרנ"ג) לקוח, בהשמטת איזה דברים, מהמאמר, מסעי אברהם (המבשר תרכ"ה גליון ב' ה'). ה) המאמר, תולדות ר"י פיריירא (ג' 221 לש' תרנ"ג) לקוח מהמאמר, הפותח פה לאלם (הניל באות א'), שהוא לקוח מהנשר, ומאד השתוממתי לראות מאמר אחד גנוב נדפס בעתון אחד שתי פעמים. ו) המאמר, יהודים בטוניס (ג' 222 לש' תרנ"ג), לקוח מהמבשר (ג' י' וכ"ה לשנת תרכ"ה).

ג.

"הבגיד לישראל". מ"ע שבועי לכל עניני היהדות נערך ע"י יעקב שמואל פזכס בקראקא.

בכל לשון אהרת יצעקו העתונים השבועים, כי העתונים היומים משחיתים כל הלקה טובה בספרות, כי מפני שהם אצים לצאת מדי יום

¹ כותב הפרק, "חוץ לארצנו" טעם מערכת, "המליץ" החל בימים האחרונים ללכת גם הוא בעקבות הסגנון הזה ובאחד ממאמריו כתב: "אוצר פקדונות וחושבים ליום אחרון (שפאר-קאססע)".

מי שהוא עתיד להיות רבי) מצות השתתחות על הקברים תתקיים... אבל סמן יפה הוא להקדמה ומצב השכלת אחינו שלאחר מאתיים שנה (לפי מושג החוזה), אם ילכו להשתתח על הקברים, למען התפלל שם אל המתים בעד החיים. — (1).

ד.

„מחזיקי הדת“. י"ל בכל שבוע ע"י פייביש עבנר (נערך ע"י אברהם גינצלר) בלבוב.

כע החפין לקרא מאמרים בשפת, מגלה שמירין, הכתובים בידי חבר בורים והדיוטים, הולכי השכים ומורדי אור, חסידים שומים ורשעים ערומים, זדים מופלי שקר, כותבי עדות לישראל השבים בתשובה, — הוא יקרא את הספר הזה. עורכו הוא, משכילי שנעשה חסיד וראש סופריו הוא מי שהיה עוזר קבוע בעתונם של המיסיונרים (מאמין רבני). תעודת העתון הזה היתה — כנראה משמו — להחזיק את הדת, אך כעת סר מדרכו הראשונה וכל תעודתו אינה אלא לילך ולהזיק, לשפוך בוז ונאצה על כל אשר לא יזכה בעיניו ולקיים מה שנאמר: „ואשר לא יתן על פיהם וקדשו עליו מלחמה“.

ולמען יראו קוראי דברי אלה, כי לא הפרזתי על המדה במשפטי על מחשיכי הדת, הללו, הנני להביא פה את מאמרו של אברהם גינצלר, שכתב ביום המעשה בבנייהודה; בו יראו חזות הכל: עדות שקר (אשר גם יקירי ירושלים היו בושים בה) ושפת בבל. הגליון בא לידי עם הגהות יוסף אומנסקי אשר כתב בשוליו כי נלאה נשא את השקרים הגלויים, והריני נוהן פה גם אותן בלשונן:

לא יקומו במשפט.

מחריב ארצנו ומשומם בית מקדשנו מיטום הרשע אחרי הרתו את חרבו מדם אחינו מחלב עוליו טפוחים, עוד לא שב אפו ועוד נטה ידו בזבול וגדר את הפרכת, כל הרע אויב בקדש לפני ולפנים, ככה גם זנבות השועלים שונאי יראי ה' ובויו ה"ח לא ידעו שבעה מדים צדיקים מוסדי ארץ גאונים וקדושים אשר בארצנו, וישלחו ידם גם בחכמי ירושלים היושבים לפני ה', ובמכ"ע עברו אשר היה למערת פרוצים להתכבד בקלון עבדי ה' יצאו לחרף את מערכות רבני עה"ק חסידה ופרישיה על אשר שלחו ידם במכ"ע הצבי ויחרומו את העורך בן יהודה וינדהו בנח"ש דלות ליה אסותא, ועוזי הוסיפו להבאיש את ריחם בעיני כל יושבי תבל ושוכני ארץ כי על פיהם חרין עליו משפט מאמר שנה תמימה ובטול מכתבו העתי, עדי אובד, ותהי הנקלה בעיניהם לגולל עון אשמה ורשע על ראש תמימים וחפים מפשע ולשומם מרמס כמיט חצות, אחשבה ע"י חובה קדושה להצדיק את הנעלבים ואינם עולבים, השומעים חרפתם מלצים לצון חמדו להם, ואינם משיבים חרפה לחיק בחרפיהם, המכסים את עין האמת הברורה כשמש בצעף שקדוהם ופחזותם, למען הכרת מעור ה' תקוה האחרונה ולשרד רבץ העניים האלה בשברם להם

(1) איך היה הדבר, כי התגלגל „המגיד“ ויבא ליד פוכס, ואיך עשק את נחלת אלמנת רד"ג ובנותיו היתומות, שהמגיד היה כל נחלתן אתרי מות אביהן, אכתוב עוד במקום אחר ע"פ מכתבי האלמנה האטללה ובנותיה הנגזלות, אשר בידי.

שאני עורך את הטורים האלה, זכינו לשמוע רק קול דברים בלבד, אף כי מחכים אנחנו בכליון עינים להתהלת פעלתו במקצוע הזה, כמו שאנחנו מחכים להמשך מאמרו, הרעיון הלאמי ורעיון ישוב אי"י זה שנתים ימים... אך לא על החובבים בלבד ישליך עורך, המגיד את נעלו, כי הוא ישמיע דעתו גם בכל עניני העדה, וגזור על ימין ויאכל על שמאל, למען תהיה יראתו על פני כל, כי הלא עורך הוא ועתונו בידו לכתוב ככל אות נפשו. ויש אשר יקים את סופריו, כי יכתבו הם את אשר בלבבו, להלל ולחלל כאשר יצוה עליהם, כשמואל שפירא והבריו הכותבים בעניני העיר ומרדכי עהרנפרייז, הלוחם את מלחמותיו הספרותיות (כמו הבקרת על החוברת הראשונה מהירחון, ממזרח וממערב).

אחד מראשי סופריו של "המגיד", העובדים בו עבודת קבע, הוא דוד ראטהבלום. העלם הזה הוא אמנם בעל כשרון ויוכל היות, כי ישתלם ברבות הימים להיות, סופר בישראל, אבל בעת קלושה עבודתו מאד ובכל מה שיכתוב הוא מבליט את קטנות מוחו ואת הילדות שבו. באחד מספוריו יכתוב: כאם רחמניה הולכת מדבר וילדה יונק שדיה על ידיה, בעת אול הלחם סכליה ומים אין להשיב את נפשה ונפש בנה הצועק מבין חתולותיו (?) והיא תביט על כל עברים, תבקש מעין, ואז את כל נפשה, א דמי לבבה, את כל שנות הייה נתנה מהר בעד נטף מים. והנה יותר שכל המליצה הזאת תזכירנו את ימי "כוכבי יצחק" עוד כל המשל, צולע, כי ליונק צמא רגילים לחלוץ שד ואין כל צורך לאמו לססור את נפשה, בעד נטף מים. — לפני חג הפסח העבר כתב העלם הזה, אוטאפייע¹ דלה בתכנה ובלשונה. עורך, המגיד מתהלל תמיד, כי שפת עתונו נקיה משגיאות הלשון² וכי הוא מתקן את סגנון סופריו, ע"כ הנני תולה את כל שגיאות השפה בו ומטיל עליו את אחריותן ולא על הכותב³. אבל מי שהוא רוצה להיות סופר והזוה הזיונות מהיי בני ישראל לאחר מאתים שנה, כי לא יבוש לכתוב, כי ביום הראשון של פסח ילכו ירושלימה, להשתטח על הקברים להתפלל שם לשלומנו לימים יוצרו, אין די מלים בפי להגיד את אשר בלבבי על כתבן כמוהו. לא אשאל מאתו להודיעני איה מצא סמך לדבריו, כי ילכו בני ישראל להשתטח על הקברים ביום הראשון של פסח, כי בהיותו מתעתד להיות, רבי בישראל, הלא ידע בלי כל ספק את אשר טמיר ונעלם מאיש חלוני פשוט כמוני ואף אם, מצות בטלות לעתיד לבאי, אך כנראה (מדברי

¹ לו הייתי כותב "דברי הימים" בהצפירה, כי אז כתבתי פה: "חזון אשר לימים רחוקים הוא נבא (אימאפייע)".

² במודעותיו האשכנזיות הוא רגיל לכתוב על סגנון "המגיד": "אין קאן עקטעס מוסטער-גילטיגעס העבראיש".

³ הכותב הנזכר ישתמש בפעל "שחק" ביחס שעליו למוכן צחוק של סמחה, בעוד אשר מובנו לעג, כמו: "שחקו עלי צעירים" (איוב ל' א'), "ועליו ישחקו" (תהלים נ"ב ח). בן הוא כותב, בית על ככפלה אחת, ואנכי לא ארע מה כונתו, גם "כשבעים נפשות יושבים" תחת "כשבעים נפש יושבות" ועוד שגיאות כאלה.

אמנם יש אשר יבואו בהעברו דברי הסופרים המובנים הישנים בעת
באמריקה, אבל בכלל סרבה בו הפרוץ על העומד והרבה מגליונותיו תפוחתי
לדעת, כי העורך ישתדל, להחזיר עטרה לישנה ולחפך את ניר עתנו
לסמרטוטים...

ו.

„חבצלת“ יו"ל בכל שבוע ע"י ישראל הזב פרומקן בירושלים.

כי שם הסמרטוט הזה אקרא, תאחזני בחילה גדולה. הנה הגרף
של רעי להכוללים וממוניהם; הנה גל האשפה, אשר יקירי ירושלים עושים
עליו את צרכיהם; הנה המקום, שבו יקה ה' פינה את נקמתו מהחובבים,
כי לא נתנו לו משרה בביה"ס; הנה המקום, שבו יגבה מפליצקי את חובותיו
מהפרדס, על כי לא נתנוהו לסיל בו... הנה הסמרטוט, אשר ישלח חנם
גם ללא-ידרשוהו על חשבון, החלוקה, הקמה בעת על נפשה ולוחמת את
מלחמתה האחרונה במרם תלך ואיננה...

כמה נפלה ירושלים במסרה, אם סמרטוט אשר כזה יוכל להתקים
בתוכה! וכמה נפל איש כפינס, כי יבא לכתוב בהחבצלת! — נאמנו מאד
דברי החכם: „על פת לחם יפשע גברי...“

צר לי מאד, אדוני פינס, כי כה נפלת! נפלא היה הכבוד, אשר לבי
רחש לך עד עתה... (1).

ו.

„הצבי“ עתון שבועי לחדשות, לספרות, להלשון, למדע ולעניני המדינות. יו"ל ע"י אליעזר
בן-יהודה בירושלים.

עשיתי כדרך התגרים, כי הראיתי בתחלה את הפסלת טבעתונינו
ועתה הנני להראות גם את השבת. הצבי הנהו העתון האחד בשפת עבר,
שאיננו כלי-מבטא לעורכו בלבד, כי הוא מביע דעת כל מפלגת ישראל
ועירא שובלשתינה. יקר הוא לי, לא מפני היסורים, אשר סבל עורכו על
קדשת דעותיו, אלא מפני תכנו הטוב והמועיל, מפני שהוא סמל דמות
עתון, כפי שהוא צריך להיות בשפת עבר וראוי להיות למופת גם לעתונים
אחרים, כי ממנו יראו וכן יעשו גם הם.

(1) במקום הזה אני מביע את צערי הגדול על דברי החרפות והולוולים, אשר יסמך בעל
„המגיד“ על פינס, כדי יבא לדבר בו, כי האדון הזה לא ידע כי ומה היה לנו ה' פינס במרם
סבר את נשמתו לבעלי „חבצלת“... וכשאנכי לעצמי חביב עלי כר פינס, אף בשעה שהוא כותב
את מאמרו להחבצלת, יותר ממאה פוכסים...

כל משה לחם, לכן אודיעה נא את תוכן דבר אמת וצדק כפי הספור האמתי הבא במכ"ע, הצפירה" מאת סופר נאמן מיושבי ירושלים. — ואלה דבריו בקצרה: ¹

בן יהודה אשר הקדיש עתו ועתונו להושיב את הארץ הנשמה, ולהפוך את אדמתה לגן עדן, הכניס ראשו ורובו בתורת הישוב, וברוב חומו והגיגו הבורע כאש עבר חקי מורא מלכות, ובמאמרו אשר הקדיש לכבוד החנוכה לזכר גבורי החשמונאים נכשל בלשונו לעורר את לב עם ישראל לעשות כמעשה המכבים לרחוק את הקץ לעשות ומיעץ את אחינו לצאת המושבים בחרבם ובקשתם ולכנוס לארץ הקדושה למרות פקודת הממשלה אשר חוקה מאד לסגור את שערי הארץ בעד הגולים בהמון רב ², חכמי ירושלים אשר אחותם רעדה פן יגיעו הדברים באוני הממשלה ועל כל ערת ישראל יהיה הקצף באמרה מודשתקו רבנן ש"ב דניחא להו, ותחשוב כי קול בן יהודה יוצא מגרון כל עם יהודה, לכן מהרו ושאלו ע"י תלגרמה את פי החכם באשי בירושלים כרת מה לעשות להסיר הממשלה בטרם תבנא ולגול את האשמה מעדת ה' ? ויען אותם דבר: כי נכון וישר הוא אשר יקרימו לרחוץ בנקיון כפם לפני הממשלה כי הדברים האמורים במכ"ע "הצבי" לא דעת הקהל ³, אך בן יהודה כתב ולא רוחם התלהב באהבת ש"ט ו הלאומיות ולא פיהם, ובאמת הטיבו אשר עשו להקדים בהתנצלותם, כי במשך ימים אחדים נודעו ונשמעו דברי "הצבי" ועוד טרם בוא התנצלות הרבנים לפני הממשלה, כבר באה הפקידה מאת הממשלה בקושטא, לאסוף את הנבהל בווחו ולבקש מאתו דין וחשבון, ויהיו דברי הרבנים ומעשיהם כרפואה בטרם בוא המכה: ⁴ ולמען הוכיח צדקתם לפני הממשלה כי אין להם חלק בקשר מרידה, נאלצו מנפשם להחרימו בנרות שחורות ובקול שופר חזק מאד, באחרית כל החנפים הצבועים המצפונים רשעתם במעטה הצדק, עפרא לפומיהו דהני רשעי ישראל השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר לאלפי אחינו העניים, עם גדוליהם ומאורי עיניהם, אוי להם לשונאי עמם כי יביטו על כל משגה וסלף דרך בזיכות מגדלת כעל מחללי שם שמים, ולדברי בוז ונאצות כאלה יתנו מקום להתגדר בו כי אתם תמות האמת.

ה.

"העבריי". יו"ל בכל שבוע ע"י כתריאל צבי שרהוואן (נערך ע"י גרשון ראָוענצווייג). בנוואַרק.

העתין הזה, היוצא באמריקה ואין לו מהלכים ברוסיה ולא חותמים בגליציה, כיא אותם המעטים השולחים לו את פטפוטיהם ומקבלים בשכרם את הגליונות חנם, הוא לא יוכל לענין אותנו הרבה, כי לא ישפיע על רב מנינם ורב בנינם של בני עמנו אף במקצת, עיב לא אנתח אותו לנתחיו, אך אגיד משפטי עליו בקצרה: ה' ראָוענצווייג הוא משורר, המשתמש הרבה בזכותו (licentia poetica) ועושה בדקדוק שפתנו כאות נפשו (או כפי שהוא בעצמו אומר: איננו מדקדק, דקדוקי עניות!) ; כל המאמרים הכתובים בידו ראויים להקרא, אבל הוא ממלא את, העבריי בכל הבא לידו, מבלי אשר ישריח עצמו לברר את האכל מתוך הפסלת, עיב לו נאווה תַּהֲלָה.

¹ יש לזכור, כי מעסיק המלמד מהלפירה עשה בו כחדם העושה בחוך שלו, וישנה אם לשונו ומעטו, ככל אשר מלא נחוך למערתו.

² אם לא יבין מה הוא קורא, איך יהין לדבר בשער עמוס ?

³ לא קן הדברי כי אם שלחו לשוכס למקר אם קן יהודה לעלכום והלשינו עליו לשר המדינה כאשר נראה בסלפירה גליון 280.

⁴ שקר גדול ! כי לו לא הלשינו החכמים הרבנים לא כודע הדבר וגם היומר נחמן לעלכום לא תביע איך שסמלמר לולא הרעישו הרבנים אם העולם כנחאחסם שנקרו למלכות.

החכרון הזה, אשר להעביר זה הוא חסרון פולישנים טובים, כי
כותבי העלונים הטובים אשר לנו לא יתנו לך את ידך, כפני שידדשו ש כר
והוא אין לאל ידו למלא הפצם. —

* * *

חכל סדר בקרתי על כל העתונים העברים. יוכל היות כי קצרתי
במקום שהיה ראוי להאריך וכי הארכת במקום שהיה ראוי לקצר; אבל
זאת אדע כי התאמצתי להגיד את האמת בלי כל משא פנים ובמקום
שראיתי חלול הספרות לא חלקתי כבוד לשום אדם.

לכוב, סוף שנת תרנ"ה.

גרשם באדר הבהן.

AUTHOR

יהודה ג'ורג' פ'ר

NO. 5745

TITLE

יהודה

RR

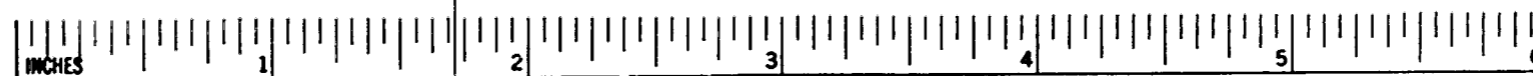
IMPRINT

CRACOW, 1895

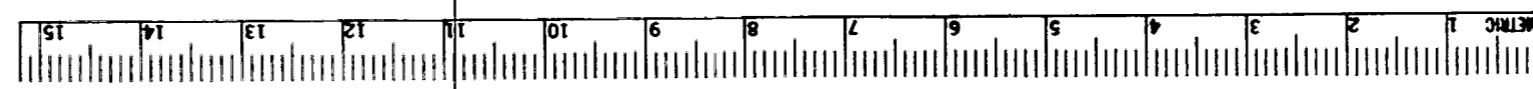
CALL NO.

ACC. 40319

DATE MICROFILMED

C2399

FILMED FOR THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

XEROX University Microfilms, Inc. A SUBSIDIARY OF XEROX CORPORATION